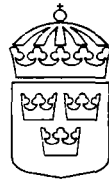

Socialförsäkringsutskottets yttrande 1989/90:SfU2y

Studiestöd vid undervisning i svenska
m.m.

1989/90
SfU2y

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 20 mars 1990 berett socialförsäkringsutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1989/90:102 om reformerad svenskundervisning för vuxna invandrare såvitt avser punkterna 4, 8 och 9 i regeringens hemställan.

I yttrandet behandlas utom propositionen i angivna delar också de med anledning av propositionen väckta motionerna 1989/90:Ub18 av Ragnhild Pohanka m.fl. (mp) yrkande 3, 1989/90:Ub19 av Barbro Evermo Palmerlund m.fl. (s) yrkandena 2 och 3 och 1989/90:Ub20 av Lars Werner m.fl. (vpk) yrkande 8 samt de under den allmänna motionstiden 1990 väckta motionerna 1989/90:Sf524 av Inger Schör-ling m.fl. (mp) yrkande 6, 1989/90:Sf526 av Margó Ingvardsson och Alexander Chrisopoulos (vpk) och 1989/90:Sf546 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m) yrkande 10. Vidare behandlas de med anledning av proposition 1989/90:105 om samordnat flyktingmottagande och nytt system för ersättning till kommunerna, m.m. väckta motionerna 1989/90:Sf57 av Lars Werner m.fl. (vpk) yrkande 2 och 1989/90:Sf59 av Ragnhild Pohanka m.fl. (mp) yrkande 6.

Timersättning vid vissa vuxenutbildningar

Från anslaget Timersättning vid vissa vuxenutbildningar betalas utgifter för timersättning vid grundutbildning för vuxna (grundvux) och vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (särvux) samt vid grundläggande svenskundervisning för invandrare (grund-sfi) enligt förordningen (1986:395) om timersättning vid vissa vuxenutbildningar. Stödet utgår med 50 kr. per timme till den som förlorar arbetsinkomst, ersättning från arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd på grund av deltagande i utbildningen. Till övriga studerande utgår stödet med 13 kr. per timme. Från anslaget betalas vidare studiesocialt stöd vid vissa kurser i teckenspråk.

I propositionen begärs att riksdagen *dels* godkänner vad som förordats om att den lägre timersättningen om 13 kr. per timme avskaffas vid grundläggande svenskundervisning för invandrare, *dels* godkänner att 74 300 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1990/91 används för att finansiera

anslaget Timersättning vid vissa vuxenutbildningar, *dels* till Timersättning vid vissa vuxenutbildningar för budgetåret 1990/91 anvisar ett förslagsanslag på 106 500 000 kr. Vidare förordas att det högre beloppet i timersättning för deltagare i grundvux, särsvux, och grund-sfi höjs till 53 kr., medan det lägre beloppet behålls oförändrat för deltagare i grundvux och särsvux och avskaffas för deltagare i grund-sfi.

Av anslaget beräknas 2 milj. kr. till den lägre timersättningen för studerande som påbörjat grund-sfi före den 1 juli 1990, 39,3 milj. kr. till den högre timersättningen, 61,2 milj. kr. för timersättning inom grundvux och särsvux och 4 milj. kr. till studiesocialt stöd till tecken-språkskurser. Den del av kostnaderna under anslaget som skall finansieras genom vuxenutbildningsavgiften beräknas i propositionen till 74 300 000 kr. och det totala anslagsbehovet till 106 500 000 kr.

I motion Ub19 av Barbro Evermo Palmerlund m.fl. framhålls betydelsen både för invandrarna och för det svenska samhället av att invandrarna har goda kunskaper i svenska. Motionärerna begär tillkännagivanden om behovet av full kompensation för förlorad arbetsförtjänst, inklusive ersättning för restid, (yrkande 2) och om behovet av stimulansbidrag för genomförande av studier även utanför arbetstiden (yrkande 3).

I motion Sf526 av Margó Ingvardsson och Alexander Chrisopoulos anförs att invandrare och flyktingar som genomgår grund- eller fortsättningsutbildning i svenska eller som genomgår grundutbildning för vuxna bör erhålla utbildningsbidrag som det går att försörja sig på utan komplettering av socialbidrag. Detta kan enligt motionärerna ordnas genom att asylstödet förlängs att gälla även under den tid svenskundervisningen pågår eller genom att utbildningsbidrag motsvarande AMS-bidrag utbetalas under svenskundervisningstid och under grundutbildning för vuxna. Motionärerna begär ett förslag om hur invandrare och flyktingar som genomgår grund- och fortbildning i svenska skall erhålla tillräckligt utbildningsbidrag.

Som framhålls i propositionen samordnas timersättningen i flertalet fall i kommunerna med socialbidrag, och den nuvarande ordningen innebär därför endast en rundgång av pengar med ett omfattande administrativt arbete. Vidare ifrågasätts det rimliga eller ens nödvändiga i att ge stimulansbidrag för att få invandrare att delta i grund-sfi. Socialförsäkringsutskottet kan dela denna bedömning. Utskottet anser dock att effekterna av att avskaffa bidraget bör följas, eftersom det inte helt kan uteslutas att även den lägre timersättningen kan ha viss effekt på såväl rekrytering till som närvaro vid svenskundervisning. Med det anförda föreslår utskottet att utbildningsutskottet tillstyrker att vad som förordats i propositionen om avskaffande av den lägre timersättningen för deltagare i grund-sfi godkänns och avstyrker bifall till motion Ub19 yrkande 3.

Såvitt gäller de i motionerna Ub19 yrkande 2 och Sf526 upptagna frågorna vill utskottet hänvisa till att en utredning om vuxnas möjligheter att finansiera studier på grundskole- och gymnasieskolenivå nyligen beslutats (dir. 1990:2) och att frågorna kan komma att beröras i utredningen. Utskottet anser att resultatet av denna utredning bör

avvaktas. Utskottet föreslår att utbildningsutskottet avstyrker bifall till motionerna Ub19 yrkande 2 och Sf526. Motion Sf526 överlämnas till utbildningsutskottet för vidare behandling.

Anslagsposten till studiesocialt stöd för deltagande i teckenspråkskurser infördes till innevarande budgetår. Medlen är avsedda att täcka utgifter för ett studiesocialt stöd till föräldrar till döva eller gravt hörselskadade barn som vill delta i kurser i teckenspråk. Stödet utgår i stort sett efter den modell som gäller korttidsstudiestöd och internatbidrag.

I motion Sf524 av Inger Schörling m.fl. anförs att inte bara föräldrar utan också syskon och andra närstående bör ges större möjligheter att förstå och delta i ett handikappat barns vardag. Motionärerna anser det vara rimligt att även syskon till hörselskadade barn kan få delta i kurser och få vistelsen betald på de dövas folkhögskola i Leksand, och de begär (yrkande 6) ett tillkännagivande härom.

Det aktuella stödet hanteras nu som en försöksverksamhet. Centrala studiestödsnämnden har i uppdrag att i samråd med skolöverstyrelsen utarbeta ett förslag till stödets slutliga utformning. Resurserna är beräknade för att täcka inkomstbortfall och inackorderingsavgift för föräldrar som deltar i undervisningen. Vid sin behandling av en motsvarande motion i betänkandet 1988/89:SfU15 uttalade utskottet att en utvidgning av rätten till ersättning till andra familjemedlemmar innebär att ytterligare resurser måste avsättas under anslagsposten för att undvika en prioritering mellan sökandena till stöden. Utskottet var inte berett att medverka till detta och avstyrkte bifall till den föreliggande motionen. Utskottet, som noterar att anslagsposten räknats upp med 800 000 kr. för det kommande budgetåret och att därigenom ett ökat antal föräldrar bör få möjlighet att delta i utbildningen, vidhåller denna inställning och föreslår att utbildningsutskottet avstyrker bifall till motion Sf524 yrkande 6. Motionen i denna del överlämnas till utbildningsutskottet för vidare behandling.

I motion Sf546 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (yrkande 10) begärs till följd av att motionärerna förordat en ökning av medlen till Särskilt vuxenstudiestöd under anslaget F 5 att till anslaget F 6 Timersättning vid vissa vuxenutbildningar för budgetåret skall anvisas ett förslagsanslag på 73 400 000 kr. eller 58,3 milj. kr. mindre än regeringen föreslagit i budgetpropositionen.

Socialförsäkringsutskottet har i sitt av riksdagen den 18 april 1990 godkända betänkande 1989/90:SfU14 tillstyrkt regeringens i budgetpropositionen framlagda förslag till medelsanvisning under anslaget F 5 Vuxenstudiestöd m.m. Utskottet föreslår därför att utbildningsutskottet avstyrker bifall till motion Sf546 yrkande 10, som överlämnas till utbildningsutskottet för vidare behandling.

Utskottet har inte i övrigt någon erinran mot regeringens förslag till medelsanvisning för budgetåret 1990/91, och utskottet förordar därför att utbildningsutskottet tillstyrker förslagen i propositionen om godkännande av att 74 300 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften används för att finansiera anslaget och att till anslaget anvisas ett förslagsanslag på 106 500 000 kr.

Ersättning till kommunerna för svenskundervisning till flyktingar

1989/90:SfU2y

Nuvarande system för ersättning till kommunerna för flyktingmottagande innebär att kommunerna får ersättning för de faktiska kostnaderna för sådan ekonomisk hjälp som enligt socialtjänstlagen lämnats till flyktingar och andra utlänningar som beviljats uppehållstillstånd av humanitära skäl samt make eller maka och hemmavarande ogifta barn under 18 år. Ersättning utgår under det år uppehållstillstånd beviljats samt för ytterligare tre år. Vidare utgår ett schablonbidrag för varje mottagen flykting till kommuner som träffat överenskommelse med statens invandrarverk (SIV) om flyktingmottagande. Bidraget är f.n. 14 300 kr. för den som fyllt 16 år och 29 850 kr för den som är yngre. Om en asylsökande befinner sig i en kommun i väntan på arbets- och uppehållstillstånd utgår bidrag för asylsökande över 16 år med 7 150 kr. och med 11 950 kr. för den som är yngre. Om den asylsökande beviljas uppehållstillstånd utgår ytterligare 11 950 kr. resp. 22 700 kr.

Vid sidan om dessa ersättningar utgår ett statsbidrag från skolöverstyrelsen (SÖ) för grundläggande svenskundervisning för invandrare. Kommunerna kan dessutom tilldelas särskilda bidrag från invandrarverket för speciella ändamål.

I proposition 1989/90:105 om samordnat flyktingmottagande och nytt system för ersättning till kommunerna m.m. föreslås att nuvarande ersättning för ekonomiskt bistånd till flyktingar och huvuddelen av övriga bidrag till kommunerna läggs samman i en schabloniserad ersättning som lämnas med 115 000 för flyktingar som fyllt 16 år och 70 000 kr. för barn under 16 år i prisnivån vid ingången av år 1990. Beloppen för schablonersättning kommer att räknas upp årligen med hänsyn till bl.a. kostnadsutvecklingen. Halvt schablonbelopp lämnas till den kommun som först tar emot flyktingen och gör en plan för hans eller hennes introduktion. Om flyktingen bor kvar i kommunen i minst sex månader får kommunen ytterligare ett halvt schablonbelopp. Vid flyttning till annan kommun föreslås särskilda regler för utgivande av schablonersättning.

Den i propositionen föreslagna nya schablonersättningen skall bl.a. täcka genomsnittlig bostadskostnad och genomsnittlig kommunal kostnad för grund- och påbyggnads-sfi till flyktingen.

Avsikten med förslaget till nytt ersättningssystem vid flyktingmottagande är att kommunerna skall stimuleras till att vidta mer aktiva åtgärder för att flyktingarna snabbare skall integreras i det svenska samhället och klara sin försörjning på egen hand. I propositionen framhålls att det nuvarande systemet, som medger ersättning för faktiska socialbidragskostnader under de tre första åren, innebär vissa nackdelar genom att det inte finns något incitament för kommunerna att genom egna åtgärder bidra till att flyktingarna blir självförsörjande de första åren. En mer generell och schabloniserad ersättning ökar flexibiliteten och ger kommunerna möjlighet att prioritera sådana åtgärder för att underlätta flyktingarnas integration i samhället som lokalt bedöms vara mest angelägna och verkningsfulla. Kommunernas åtgär-

der bör enligt propositionen samordnas med arbetsförmedlingens insatser och utgå från en gemensamt upprättad introduktionsplan för varje enskild flykting. Genom att ersättningen för svenskundervisning (sfi) ingår i den schabloniserade ersättningen skapas också förutsättningar för en önskvärd samordning i detta avseende.

I propositionen erinras om att skolöverstyrelsen i sin utvärdering av 1986 års sfi-reform föreslagit att statsbidraget för sfi även fortsättningsvis bör vara skilt från övriga statsbidrag för invandrare och flyktingar. Styrelsen har därvid hänvisat till att det finns en oro bland sfi-ansvariga i kommunerna för att ett starkt schabloniserat statsbidrag för flyktingmottagandet skulle skapa en olycklig konkurrenssituation mellan berörda kommunala förvaltningar. Med anledning härav har statsrådet Lööw efter samråd med statsrådet Persson framhållit att helhetssynen på kommunernas flyktingmottagande markeras och samordning och samverkan mellan svenskundervisningen och andra delar av det kommunala flyktingmottagandet främjas om ersättningen för sfi ingår i den generella ersättningen för flyktingmottagandet. Flexibiliteten och möjligheterna för varje kommun att välja lösningar utifrån de lokala förutsättningarna blir maximala.

I proposition 1989/90:102 om reformerad svenskundervisning för vuxna invandrare föreslås som en konsekvens av förslaget i proposition 105 att statsbidraget för svenskundervisning till flyktingar inte längre skall betalas i särskild ordning.

Förslaget att ersättningen till kommunerna för mottagande av flyktingar även skall innefatta ersättning för svenskundervisning kritiserats i fyra motioner, dels de med anledning av proposition 105 väckta motionerna Sf57 och Sf59, dels de med anledning av proposition 102 väckta motionerna Ub18 och Ub20. I motion Sf57 av Lars Werner m.fl. yrkande 2 begärs att riksdagen beslutar att ersättningen för svenskundervisning skall ligga utanför schablonersättningen till kommunerna för mottagande av flyktingar och i motion Ub20 av samma motionärer (yrkande 8) begärs förslag från regeringen om särskild ersättning till kommunerna för svenskundervisning för flyktingar. Enligt motionärerna är risken stor att kommunerna frestas att försumma svenskundervisningen i en trängd situation, där exempelvis arbetslösheten bland flyktingar är stor och deras bidragsbehov blir stort, om sfi-bidraget ingår i den schabloniserade ersättningen. I motion Sf59 av Ragnhild Pohanka m.fl. yrkande 6 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att schablonersättningen med undantag för svenskundervisning först skall prövas. Efter en utvärdering av hur det schabloniserade bidraget fungerat kan enligt motionärerna också bidrag till svenskundervisning ingå i schabloniseringen. Samma motionärer begär i yrkande 3 i motion Ub18 att riksdagen beslutar att statsbidraget till svenskundervisning inte skall ingå i schablonersättningen för en flykting som mottagits i en kommun.

Socialförsäkringsutskottet ansluter sig till det synsätt som kommit till uttryck i proposition 105. Enligt utskottets uppfattning kommer kommunerna med det nya ersättningssystemet att ha ett starkt egenintresse av att flyktingen så snart som möjligt kan klara sin egen

försörjning och undvika att han eller hon blir beroende av socialbidrag som kommunen får betala. En god svenskundervisning är härvid av avgörande betydelse för flyktingens möjligheter att få arbete och även i övrigt bli integrerad i det svenska samhället. Det finns således starka incitament för kommunerna att prioritera svenskundervisningen. Genom att ersättningen är schabloniserad får kommunen också betydligt större anledning än för närvarande att söka anpassa undervisningen till den enskilde flyktingens tidigare utbildningsbakgrund, studietakt och allmänna förmåga att tillgodogöra sig undervisningen, vilket enligt utskottets mening är angeläget. Utskottet delar sålunda statsrådet Lööws i propositionen framförda uppfattning att det inte finns någon större risk för att kommunerna prioriterar sfi för lågt och att det väsentliga är att en lokal samverkan kommer till stånd som gör det möjligt att bättre än nu samordna sfi med andra åtgärder för flyktingars integration.

Utskottet biträder med det anförda regeringens förslag om att den statliga ersättningen för sfi-undervisning till flyktingar skall ingå i den föreslagna schablonersättningen och avstyrker bifall till motionerna. Motionerna Sf57 yrkande 2 och Sf59 yrkande 6 överlämnas till utbildningsutskottet för vidare behandling.

Utskottet vill avslutningsvis erinra om att i proposition 105 föreslås att särskilda resurser om 5 milj. kr. skall ställas till regeringens förfogande för uppföljning av såväl måluppfyllelse som effekter på kostnadsfördelningen mellan stat och kommun inom det nya systemet. Denna uppföljning, som förutsätts ske i varje kommun, bör bl.a. avse andelen flyktingar som är kvar i sfi efter viss tid liksom i annan utbildning. Skolöverstyrelsen bör därvid följa upp resultatet av svenskundervisningen. Avsikten är också att berörda statliga myndigheter, bl.a. skolöverstyrelsen skall medverka till att sprida information om erfarenheterna från kommunernas flyktingmottagande och samverkan mellan kommuner och olika organ till andra kommuner, arbetsförmedlingar m.m.

Stockholm den 18 april 1990

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Ulla Johansson (s), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit Gennser (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Maud Björnemalm (s), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp), Christina Pettersson (s) och Maria Leissner (fp).

Avvikande meningar

1. Margó Ingvardsson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 2 börjar med "Såvitt gäller" och på s. 3 slutar med "och Sf526." bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion Sf526 bör invandrare och flyktingar som genomgår grund- och fortbildning i svenska få ett sådant ekonomiskt stöd under utbildningen att de inte behöver socialbidrag för sin försörjning. Sådant ekonomiskt stöd kan utgå genom att asylbiståndet förlängs att gälla under den tid svenskundervisningen pågår eller genom att utbildningsbidrag motsvarande vad som utgår under arbetsmarknadsutbildning utbetalas under svenskundervisning och grundutbildning för vuxna. Av dessa alternativ förefaller modellen med utbildningsbidrag vara fördelaktigast. Regeringen bör lägga fram förslag som tillgodoser det behov av stöd som påtalas i motionen. Socialförsäkringsutskottet föreslår därför att utbildningsutskottet hemställer att riksdagen med bifall till motion Sf526 som sin mening ger regeringen detta till känna.

2. Barbro Sandberg (fp), Ragnhild Pohanka (mp) och Maria Leissner (fp) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Det aktuella" och slutar med "Sf524 yrkande 6." bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna i motion Sf524 anser utskottet att även syskon till hörselskadade barn bör kunna få stöd i form av betald vistelse vid utbildning om handikappet. Utskottet anser därför att utbildningsutskottet bör föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen detta till känna.

3. Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Socialförsäkringsutskottet har" och slutar med "på 106 500 000 kr." bort ha följande lydelse:

I reservation 20 till betänkande 1989/90:SfU14 har utskottet anfört att utrymmet för särskilt vuxenstudiestöd enligt utskottets mening är otillräckligt och att utskottet därför i likhet med motionärerna i motionerna Sf508 och Sf546 anser att den del av anslaget F 5 Vuxenstudiestöd m.m. som går till särskilt vuxenstudiestöd bör ökas med 70,3 milj. kr., som förs över från andra poster inom anslaget F 5 och från anslaget F 6 Timersättning vid vissa vuxenutbildningar. Det belopp som bör överföras från anslaget F 6 är, såsom anförs i motion Sf546. 58,3 milj. kr. Utbildningsutskottet bör därför hemställa att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion Sf546 yrkande 10 till anslaget F 6 anvisar ett förslagsanslag på 48 200 000 kr.

4. Margó Ingvardsson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Socialförsäkringsutskottet ansluter" och på s. 6 slutar med "vidare behandling." bort ha följande lydelse:

I enlighet med vad som framhållits i motion Sf57 anser utskottet att ersättningen för sfi också i fortsättningen skall ligga utanför den schablonersättning som utgår till kommunerna för mottagande av flyktingar. Risken är annars stor att kommunerna frestas att försumma svenskundervisningen i en trängd situation där exempelvis arbetslösheten bland flyktingar är stor och där bidragsbehovet blir stort. Utskottet anser därför att utbildningsutskottet bör tillstyrka bifall till motionerna Sf57 yrkande 2 och Ub20 yrkande 8. Därmed tillgodoses även motionerna Sf59 yrkande 6 och Ub18 yrkande 3.

5. Ragnhild Pohanka (mp) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Socialförsäkringsutskottet ansluter" och på s. 6 slutar med "vidare behandling." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att man först bör pröva hur ett system med en schablonersättning till kommunerna för mottagande av flyktingar som inte innefattar ersättning för sfi fungerar, innan man tar med sfi-ersättningen i schablonersättningen. Utbildningsutskottet bör därför tillstyrka förslagen i motionerna Sf59 yrkande 6 och Ub18 yrkande 3 om att statsbidraget till sfi skall vara skilt från de schablonersättningar som utgår till kommunerna för mottagna flyktingar. Därmed tillgodoses även motionerna Sf57 yrkande 2 och Ub18 yrkande 3.